

PLATFORMA PRZEWIDZYWANIA 4.0

Zbiory częste i reguły asocjacyjne

Definicje i własności

Reguły asocjacyjne - nieformalnie

- Załóżmy, że pozycja {ryba} występuje w 5% transakcji sprzedaży, a zbiór pozycji {ryba, białe wino} występuje w 4% transakcji. Ta informacja umożliwia wyprowadzenie *reguły asocjacyjnej*, mówiącej, że w 80% transakcji sprzedaży, klienci którzy kupili *rybę*, kupili także *białe wino*.
- Do wyprowadzania takich reguł potrzebna jest informacja o tym, ile transakcji wspiera stosowne *zbiory pozycji* (ang. *itemsets*).

3

Wsparcie zbioru pozycji

- Niech D będzie zbiorem *transakcji*.
- *Wsparcie zbioru pozycji* X , oznaczane jako $sup(X)$, jest liczbą transakcji w D , które zawierają wszystkie pozycje z X , to jest:

$$sup(X) = |\{T \in D \mid X \subseteq T\}|.$$

4

Przykład: Wsparcia zbiorów pozycji

Przykładowy zbiór transakcji D

Id	Transakcja
T_1	ABCDEF
T_2	ABCDEF
T_3	ABCDEH
T_4	ABDE
T_5	ACDEH
T_6	BCE

- $sup(ABC) = 3, sup(EH) = 2$.

5

Względne wsparcie zbioru pozycji

- *Względne wsparcie zbioru pozycji* X , oznaczane jako $rSup(X)$, jest stosunkiem transakcji w D , które zawierają wszystkie pozycje z X , do liczby wszystkich transakcji w D :

$$rSup(X) = sup(X) / |D|.$$

- **Uwaga:** $rSup(X)$ może być traktowane jako oszacowanie prawdopodobieństwa wystąpienia zbioru pozycji X w D .

6

Częste zbiory pozycji

- X jest definiowany jako *częsty zbiór pozycji* (ang. *frequent itemset*), jeżeli

$$\text{sup}(X) > \text{minSup},$$
 gdzie minSup jest wartością progową wsparcia, zadaną przez użytkownika.
- Podstawowa własność zbiorów pozycji:** Wsparcia nadzbiorów zbioru X nie są większe od $\text{sup}(X)$.

7

Przykład: Wsparcia zbiorów pozycji

Przykładowy zbiór transakcji D

Id	Transakcja
T_1	ABCDEG
T_2	ABCDEF
T_3	ABCDEH
T_4	ABDE
T_5	ACDEH
T_6	BCE

- $\text{sup}(ABC) = 3, \text{sup}(EH) = 2$.
- Niech $\text{minSup} = 2$. Wtedy: ABC jest częsty, EH nie jest częsty (czyli jest rzadki).
- Wsparcia wszystkich nadzbiorów zbioru EH także nie są większe niż 2, stąd nadzbiory zbioru EH nie są częste.
- Jednakże wsparcia podzbiorów zbioru EH mogą być większe niż 2. Zatem może się zdarzyć, że (niektóre) podzbiory zbioru EH są częste.

8

Reguły asocjacyjne (ARs)

- Reguła asocjacyjna** jest wyrażeniem wiążącym dwa rozłączne zbiory pozycji:

$$X \rightarrow Y,$$
 gdzie $\emptyset \neq Y \subseteq I \text{ i } X \subseteq I \setminus Y$.
- O regule $X \rightarrow Y$ mówi się, że jest *oparta na zbiorze pozycji* $X \cup Y$, przy czym:
  - zbiór $X \cup Y$ jest nazywany *bazą reguły* $X \rightarrow Y$,
  - X – jej *poprzednikiem*,
  - Y – jej *następnikiem*.

9

Wsparcie reguły asocjacyjnej

- Wsparcie reguły** $X \rightarrow Y$ jest definiowane jako liczba transakcji zawierających bazę tej reguły, czyli:

$$\text{sup}(X \rightarrow Y) = \text{sup}(X \cup Y).$$
- Względne wsparcie reguły** $X \rightarrow Y$ jest definiowane jako względne wsparcie jej bazy:

$$r\text{Sup}(X \rightarrow Y) = r\text{Sup}(X \cup Y).$$

10

Przykład: Reguły asocjacyjne

Zbiór transakcji D

Id	Transakcja
T_1	ABCDEG
T_2	ABCDEF
T_3	ABCDEH
T_4	ABDE
T_5	ACDEH
T_6	BCE

$\text{sup}(ABC) = 3,$
 $\text{sup}(A) = 5.$
 Stąd:
 $\text{sup}(\{A\} \rightarrow \{BC\}) = \text{sup}(\{ABC\}) = 3.$

11

Zaufanie reguły asocjacyjnej

- Zaufanie reguły** $X \rightarrow Y$ jest definiowane jako stosunek liczby transakcji, które zawierają bazę $X \cup Y$, do liczby transakcji zawierających jej poprzednik X :

$$\text{conf}(X \rightarrow Y) = \text{sup}(X \rightarrow Y) / \text{sup}(X).$$
- Uwaga:** $\text{conf}(X \rightarrow Y)$ może być traktowane jako oszacowanie prawdopodobieństwa warunkowego, że Y występuje w transakcji T pod warunkiem, że X występuje w T .

12

Przykład: Reguły asocjacyjne

Zbiór transakcji D

Id	Transakcja
T ₁	ABCDEG
T ₂	ABCDEF
T ₃	ABCDEH
T ₄	ABDE
T ₅	ACDEH
T ₆	BCE

$sup(ABC) = 3,$
 $sup(A) = 5.$

Stąd:

- $sup(\{A\} \rightarrow \{BC\}) = sup(\{ABC\}) = 3,$
- $conf(\{A\} \rightarrow \{BC\}) = sup(\{ABC\}) / sup(\{A\}) = 3/5.$

13

Silne reguły asocjacyjne

- **Silne reguły asocjacyjne (AR)** są definiowane jako te reguły asocjacyjne, których **wsparcie przekracza minSup**, a **zaufanie przekracza minConf**, czyli:

$$AR = \{r \in AR \mid sup(r) > minSup \wedge conf(r) > minConf\},$$

gdzie $minSup \in [0, |D|)$ i $minConf \in [0, 1)$.

- **Własność.** AR to te reguły asocjacyjne, których **bazy są zbiorami częstymi**, a **zaufanie przekracza minConf**.

14

Odkrywanie silnych reguł asocjacyjnych

AR jest odkrywane w dwóch etapach:

- Znajdź częste (ang. *frequent*) zbiory pozycji **F** i ich wsparcia w zbiorze transakcji D.
- Generuj **AR** wyłącznie z **F**: Niech $Z \in F$, $Z \neq \emptyset$ i $Y \subseteq Z$. Wtedy, kandydująca reguła $Z \setminus Y \rightarrow Y$ jest silną regułą asocjacyjną, jeśli:

$$sup(Z) / sup(Z \setminus Y) > minConf.$$

15

Odkrywanie zbiorów częstych przy użyciu algorytmu Apriori

Odkrywanie zbiorów częstych wg algorytmu Apriori

- W ramach każdej iteracji i :
- Wyznacz wsparcia kandydujących zbiorów pozycji o długości i .
- Z kandydatów o długości i , którzy okazali się częstymi zbiorami, twórz kandydatów o długości $i + 1$.

17

Przykład: Częste 1-zbiory pozycji

Tid	Pozycje
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acth
6	bef
7	h
8	af

- Niech $minSup = 1$
- Iteracja 1:
 $C_0 \rightarrow F_0: \emptyset$
 $C_1 \rightarrow F_1: a_6, b_5, c_4, e_4, f_4, h_3$

18

Przykład: Częste 2-zbiory pozycji

Tid	Pozycje
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

- Niech minSup = 1
- Po iteracji 1:
 $F_1: a_6 b_5 c_4 e_4 f_4 h_3$
- Iteracja 2:
 $C_2 \rightarrow F_2: ab_4 ac_4 ae_3 af_3 ah_2 bc_3 be_4 bf_2 bh_1$
 $ce_2 cf_2 ch_2 ef_2 eh_0 fh_1$

Zbiory uznane za rzadkie po wyznaczeniu wsparcia.

19

Przykład: Częste 3-zbiory pozycji

Tid	Pozycje
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

- Niech minSup = 1
- Po iteracji 2:
 $F_2: ab_4 ac_4 ae_3 af_3 ah_2 bc_3 be_4 bf_2$
 $ce_2 cf_2 ch_2 ef_2$
- Iteracja 3:
 $C_3 \rightarrow F_3: abc_3 abe_3 abf_1 abh ace_2 acf_2 ach_2$
 $ae_1 aeh afh bce_2 bcf_1 bef_2 cef_1 ceh$
 cfh

Zbiory pozycji uznane za rzadkie jako nadzbiory rzadkich zbiorów.

20

Przykład: Częste 4-zbiory pozycji

Tid	Pozycje
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

- Niech minSup = 1
- Po iteracji 3:
 $F_3: abc_3 abe_3 ace_2 acf_2 ach_2 bce_2 bef_2$
- Iteracja 4:
 $C_4 \rightarrow F_4: abce_2 acefaceh acfh$

21

Przykład: Częste 5-zbiory pozycji

Tid	Pozycje
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

- Niech minSup = 1
- Po iteracji 4:
 $F_4: abce_2$
- Iteracja 5:
 $C_5: -$

22

Przykład: Znalezione częste zbiory pozycji

Tid	Pozycje
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

$\emptyset_8$
 $a_6 b_5 c_4 e_4 f_4 h_3$
 $ab_4 ac_4 ae_3 af_3 ah_2 bc_3 be_4 bf_2 ce_2 cf_2 ch_2 ef_2$
 $abc_3 abe_3 ace_2 acf_2 ach_2 bce_2 bef_2$
 $abce_2$

- Uwaga:** Niech n będzie długością najdłuższego częstego zbioru pozycji. Apriori znajduje wszystkie zbiory częste w n albo $n+1$ iteracjach.

23

Wyznaczanie reguł asocjacyjnych na podstawie zbiorów częstych

24

Odkrywanie reguł asocjacyjnych z użyciem algorytmu AprioriRuleGen...

- Kandydujące reguły budowane są z każdego niepustego zbioru częstego.
- Niech Z będzie danym niepustym zbiorem częstym. W iteracji i tworzone są reguły kandydujące postaci:

$$Z \setminus Y \rightarrow Y,$$

gdzie $Y \subset Z$ i $|Y| = i$.

25

Odkrywanie reguł asocjacyjnych z użyciem algorytmu AprioriRuleGen

- Własność.** Niech $r_1: Z \setminus Y \rightarrow Y$ i $r_2: Z \setminus Y' \rightarrow Y'$, gdzie $Y \subset Y'$, będą regułami asocjacyjnymi.
- $conf(r_1) \geq conf(r_2)$,
- Jeśli $conf(r_1) \leq minConf$, to $conf(r_2) \leq minConf$.
- Aby zredukować liczbę reguł kandydujących, następni o długości $i + 1$ są budowane wyłącznie z następników o długości i i silnych reguł asocjacyjnych.

26

Przykład: Odkrywanie ARs...

Częste zbiory pozycji ($minSup = 1$): $\emptyset_8$

$a_6 b_5 c_4 e_4 f_4 h_3$
 $ab_4 ac_4 ae_3 af_3 ah_2 bc_3 be_4 bf_2 ce_2 cf_2 ch_2 ef_2$
 $abc_3 abe_3 ace_2 acf_2 ach_2 bce_2 bef_2$
 $abce_2$

Niech $minConf = 60\%$, $Z = abce$.

Iteracja 1:

- Następniki reguł kandydujących: $Y_1 = \{a, b, c, e\}$.
- Kandydujące reguły:
  - $bce \rightarrow a$ [2, 2/2];
  - $ace \rightarrow b$ [2, 2/2];
  - $abe \rightarrow c$ [2, 2/3];
  - $abc \rightarrow e$ [2, 2/3].
- Silne reguły asocjacyjne:
  - $bce \rightarrow a$ [2, 2/2];
  - $ace \rightarrow b$ [2, 2/2];
  - $abe \rightarrow c$ [2, 2/3];
  - $abc \rightarrow e$ [2, 2/3].

27

Przykład: Odkrywanie ARs...

Częste zbiory pozycji ($minSup = 1$): $\emptyset_8$

$a_6 b_5 c_4 e_4 f_4 h_3$
 $ab_4 ac_4 ae_3 af_3 ah_2 bc_3 be_4 bf_2 ce_2 cf_2 ch_2 ef_2$
 $abc_3 abe_3 ace_2 acf_2 ach_2 bce_2 bef_2$
 $abce_2$

Iteracja 2 ($minConf = 60\%$, $Z = abce$):

- Następniki dla ARs, znalezione w iteracji 1: $Y_1 = \{a, b, c, e\}$.
- Następniki reguł kandydujących: $Y_2 = \{ab, ac, ae, bc, be, ce\}$.
- Kandydujące reguły:
  - $ce \rightarrow ab$ [2, 2/2]; $ae \rightarrow bc$ [2, 2/3];
  - $be \rightarrow ac$ [2, 2/4]; $ac \rightarrow be$ [2, 2/4];
  - $bc \rightarrow ae$ [2, 2/3]; $ab \rightarrow ce$ [2, 2/4];
- Silne reguły asocjacyjne:
  - $ce \rightarrow ab$ [2, 2/2];
  - $bc \rightarrow ae$ [2, 2/3];
  - $ae \rightarrow bc$ [2, 2/3].

28

Przykład: Odkrywanie ARs

Częste zbiory pozycji ($minSup = 1$): $\emptyset_8$

$a_6 b_5 c_4 e_4 f_4 h_3$
 $ab_4 ac_4 ae_3 af_3 ah_2 bc_3 be_4 bf_2 ce_2 cf_2 ch_2 ef_2$
 $abc_3 abe_3 ace_2 acf_2 ach_2 bce_2 bef_2$
 $abce_2$

Iteracja 3 ($minConf = 60\%$, $Z = abce$):

- Następniki dla ARs, znalezione w iteracji 2: $Y_2 = \{ab, ae, bc\}$.
- Następniki reguł kandydujących: $Y_3 = \{abe\}$.
- Kandydujące reguły:
  - $c \rightarrow abe$ [2, 2/4]
- Silne reguły asocjacyjne: Brak ARs w iteracji 3.

29

Przykład: Odkryte ARs

Częste zbiory pozycji ($minSup = 1$): $\emptyset_8$

$a_6 b_5 c_4 e_4 f_4 h_3$
 $ab_4 ac_4 ae_3 af_3 ah_2 bc_3 be_4 bf_2 ce_2 cf_2 ch_2 ef_2$
 $abc_3 abe_3 ace_2 acf_2 ach_2 bce_2 bef_2$
 $abce_2$

Strong association rules ($minConf = 60\%$, $Z = abce$):

- $bce \rightarrow a$ [2, 2/2];
- $ace \rightarrow b$ [2, 2/2];
- $abe \rightarrow c$ [2, 2/3];
- $abc \rightarrow e$ [2, 2/3];
- $ce \rightarrow ab$ [2, 2/2];
- $bc \rightarrow ae$ [2, 2/3];
- $ae \rightarrow bc$ [2, 2/3].

30

Kwestie implementacyjne

Ważne operacje w algorytmach Apriori i AprioriRuleGen

- Ważnymi, czasochłonnymi operacjami w *Apriori* są:
  - wyszukiwanie podzbiorów danej transakcji wśród zbiorów kandydujących o ustalonej długości,
  - sprawdzanie czy wszystkie podzbiory kandydata, krótsze od niego o jedną pozycję, są częste.
- Ważną, czasochłonną operacją w *AprioriRuleGen* jest wyszukiwanie podzbiorów częstych o zadanej długości (poprzedników reguł kandydujących) danego zbioru częstego (bazy reguły kandydującej) w celu poznania ich wsparć.
- W powyższych przypadkach wyszukiwane są ustalonej długości podzbiory danego zbioru (odpowiednio: transakcji, kandydata lub poprzednika kandydującej reguły).

32

Użycie drzewa mieszającego

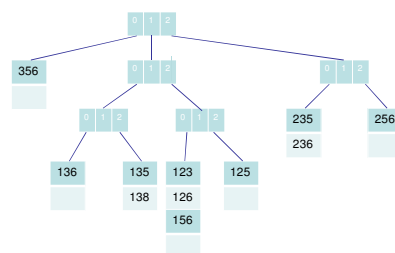
- Drzewo mieszające (ang. *hash tree*) jest używane w celu wydajnego wyszukiwania i pozycyjnych podzbiorów danego zbioru.
- W szczególności, wszystkie *i* pozycyjne zbiory kandydujące są przechowywane w drzewie mieszającym.

33

Przykład: Tworzenie drzewa mieszającego z kandydującymi 3-zbiorami

zbiór	reprezentacja
abc	123
abe	125
abf	126
ace	135
acf	136
ach	138
aef	156
bce	235
bcf	236
bef	256
cef	356

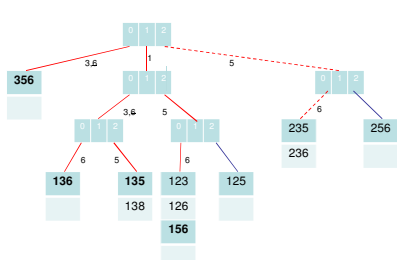

34

Przykład: Wyszukiwanie podzbiorów w drzewie mieszającym z kandydującymi 3-zbiorami

zbiór	reprezentacja
abc	123
abe	125
abf	126
...	...
transakcja	reprezentacja
...	...
acfh	1356
...	...

- Znalaziono 4 podzbiory transakcji *acfh* (reprezentowanej przez: 1356).

35

Odkrywanie ARs z danych nie (tylko) transakcyjnych

Dane transakcyjne + taksonomie

Tid	Items
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

J
Jadalne

O
Owoc

a

b

ananas   banan

S
Słodycze

c

czekolada

V
Witamina

e

wit. e

M
Muzyczne instr.

f

h

fujarka   harfa

37

Dane transakcyjne z uwzględnieniem taksonomii

Tid	Items
1	abceOSVJ
2	abcefOSVMJ
3	abchOSMJ
4	abeOVJ
5	acfhOSMJ
6	befOVMJ
7	hM
8	afOMJ

J
Jadalne

O
Owoc

a

b

ananas   banan

S
Słodycze

c

czekolada

V
Witamina

e

wit. e

M
Muzyczne instr.

f

h

fujarka   harfa

38

Dane transakcyjne + pozycje zanegowane...

Tid	Items
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

6 poz. pozycji {abcefh}

6 neg. pozycji {abcefh}

Tid	Items
1	abcefh
2	abcefh
3	abchef
4	abcefh
5	acfhbe
6	befach
7	habcef
8	afbceh

39

Dane transakcyjne + pozycje zanegowane...

Tid	Items
1	abce
2	abcef
3	abch
4	abe
5	acfh
6	bef
7	h
8	af

6 poz. pozycji {abcefh}

6 neg. pozycji {abcefh}

$sup(\{befh\}) = 2$

$conf(\{bf\} \rightarrow \{eh\}) = 2/3$

$conf(\{bh\} \rightarrow \{ef\}) = 2/4$

Tid	Items
1	abcefh
2	abcefh
3	abchef
4	abcefh
5	acfhbe
6	befach
7	habcef
8	afbceh

40

Dane transakcyjne + pozycje zanegowane

Tid	Items
1	abcefh
2	abcefh
3	abchef
4	abcefh
5	acfhbe
6	befach
7	habcef
8	afbceh

Tid	Items
1	1 2 3 4 11 12
2	1 2 3 4 5 12
3	1 2 3 6 11 12
4	1 2 4 10 11 12
5	1 3 5 6 8 10
6	2 4 5 7 9 12
7	6 7 8 9 10 11
8	1 5 8 9 10 12

Item	a	b	c	e	f	h	a	b	c	e	f	h
item id	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

41

Dane relacyjne → Dane transakcyjne...

Wzrost	Kolor	Ocena
wysoki	zielony	5
niski	czarny	4
niski	zielony	4

→

Tid	Items
1	1 3 6
2	2 4 5
3	2 3 5

Item	(W=wys.)	(W=nis.)	(K=ziel.)	(K=czarny)	(O=4)	(O=5)
item id	1	2	3	4	5	6
atrybut	1	1	2	2	3	3

42

Dane relacyjne → Dane transakcyjne

Wzrost	Kolor	Ocena
wysoki	zielony	5
niski	czarny	4
niski	zielony	4

→

Tid	Items
1	1 3 6
2	2 4 5
3	2 3 5

Item	(W=w)	(W=n)	(K=z)	(K=c)	(O=4)	(O=5)
item id	1	2	3	4	5	6
atrybut	1	1	2	2	3	3

$\{2\} \rightarrow \{5\} [2, 2/2]$. Stąd: $(W=n) \rightarrow (O=4) [2, 100\%]$.
 $\{3\} \rightarrow \{5\} [1, 1/2]$. Stąd: $(K=z) \rightarrow (O=4) [1, 50\%]$.
 $\{2,3\} \rightarrow \{5\} [1, 1/1]$. Stąd: $(W=n) \wedge (K=z) \rightarrow (O=4) [1, 100\%]$.

Literatura

- Rakesh Agrawal, Ramakrishnan Srikant: Fast Algorithms for Mining Association Rules in Large Databases. [VLDB 1994](#): 487-499
- Jiawei Han, Micheline Kamber, Jian Pei: Data Mining: Concept and Techniques, The Morgan Kaufmann Series in Data Management Systems, 2011
- Tadeusz Morzy, Eksploracja danych: Metody i algorytmy, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2013

44

Literatura dodatkowa - odkrywanie zbiorów częstych

- Ferenc Bodon: A fast APRIORI implementation. FIMI 2003
- Mohammed Javeed Zaki: Scalable Algorithms for Association Mining. IEEE Trans. Knowl. Data Eng. 12(3): 372-390 (2000)
- Frequent Itemset Mining Implementations Repository: <http://fimi.ua.ac.be/src/>

45

Ćwiczenia...

- Za pomocą algorytmu Apriori wyznacz zbiory częste na podstawie zbioru danych z tabeli na slajdzie 18. Przyjmij, że wartość progowa wsparcia $minSup$ wynosi 2.
- Za pomocą algorytmu AprioriRuleGen wyznacz reguły asocjacyjne o bazie $\{acf\}$ na podstawie informacji o zbiorach częstych przedstawionych na slajdzie 27. Przyjmij, że wartość progowa zaufania $minConf$ wynosi 50%.
- Korzystając ze slajdu 37 (lub slajdu 38), wyznacz wsparcie i zaufanie hierarchicznych reguł asocjacyjnych: $\{O\} \rightarrow \{M\}$, $\{M\} \rightarrow \{O\}$, $\{M\} \rightarrow \{cO\}$.

Ćwiczenia

- Korzystając ze slajdu 39, wyznacz wsparcie i zaufanie reguły asocjacyjnej z negacją: $\{a\} \rightarrow \{ch\}$.
- Wyznacz zbiory częste i reguły asocjacyjne z tabeli na slajdzie 42. Przyjmij, że wartość progowa wsparcia $minSup$ wynosi 1, a wartość progowa zaufania $minConf$ wynosi 50%.